

Φιλοσοφία για παιδιά

OSCAR BRENIFIER,

α) *Το νόημα της ζωής*,

β) *Η αγάπη, ο έρωτας και η φιλία*,

Εικόνες: Jacques Després,

Μετάφραση: Φίλιππος Μανδηλαράς,

Πατάκης, 2012

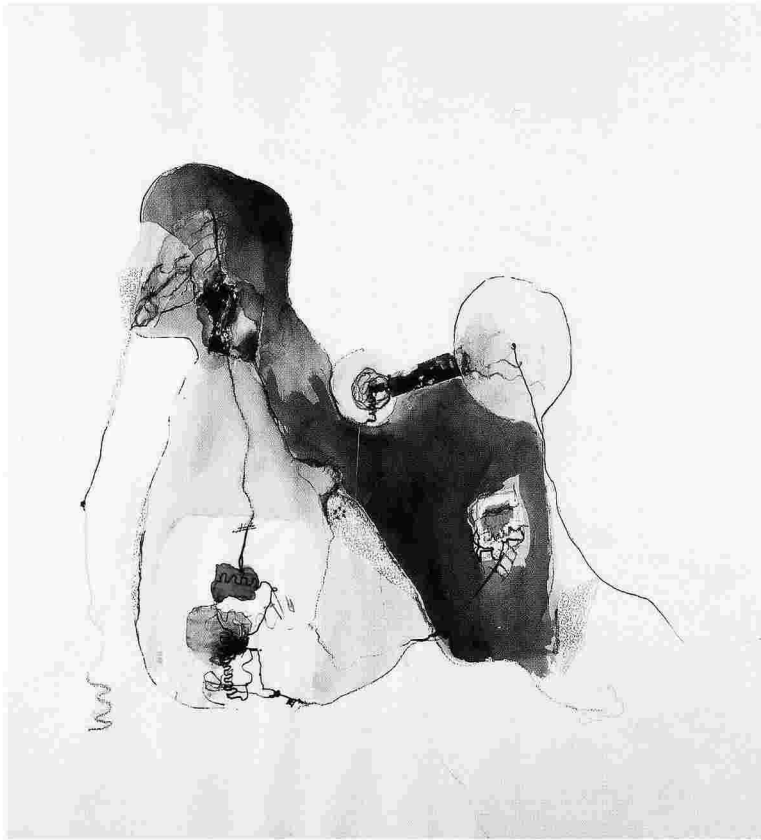
Η ιδέα της παρουσίασης φιλοσοφικών συλλήψεων σε ένα (πολύ) νεανικό κοινό είναι πράγματι συναρπαστική όσο και πολύ δύσκολα υλοποιήσιμη. Το φιλοσοφικό-παιδαγωγικό κίνημα υπό τον τίτλο «Φιλοσοφία για παιδιά» έχει ξεκινήσει, βέβαια, ήδη από τη δεκαετία του 1970 με αφετηρία τις Η.Π.Α., για να επεκταθεί στην συνέχεια σε

ΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΣ ΤΣΟΥΠΡΟΥ

πολλές χώρες της Ευρώπης, με αποτέλεσμα, μεταξύ πολλών άλλων συναφών δραστηριοτήτων - όπως συνέδρια, εξειδικευμένα περιοδικά, επιστημονικά ιδρύματα - σε κάποιες χώρες, η φιλοσοφία να έχει ενταχθεί στο αναλυτικό πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλ. σχετικά το εξαιρετικό βιβλίο της Joanna Haynes, *Τα παιδιά ως φιλόσοφοι. Μάθηση μέσω έρευνας και διάλογου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση*, Πρόλογος - Μετάφραση: Γιάννης Τζαβάρας, Μεταίχιμο, 2009).

Ο συγγραφέας των ανά χειράς δύο βιβλίων, Οσκάρ Μπρενιφιέ, είναι διδάκτορας - εκπαιδευτής φιλοσοφίας και έχει εργαστεί σε πολλές χώρες για να προωθήσει τα εργαστήρια φιλοσοφίας για ενήλικους και για παιδιά. Μεταξύ πολλών άλλων, δε, όπως συγγραφέας ή επιμελητής σχετικών βιβλίων και εγχειριδίων, είναι και ένας από τους συντάκτες της Έκθεσης με τον τίτλο «Η μη ακαδημαϊκή φιλοσοφία στον κόσμο», πρόγραμμα που πραγματοποιήθηκε κατόπιν παραγγελίας της Ουνέσκο. Στην Ελλάδα τον γνωρίζουμε ως συγγραφέα ήδη από το 2005, χάρη στα βιβλία του που κυκλοφόρησαν από τις εκδόσεις Καστανιώτη. Ο άλλος του ζεύγους, ο εικονογράφος Ζακ Ντεπρέ είναι, από την πλευρά του, μία ιδιαίτερη περίπτωση στον συγκεκριμένο χώρο, καθώς από πολύ νωρίς ασχολήθηκε με ένα νέο μέσο που ακόμα, στις αρχές της δεκαετίας του '90, βρισκόταν στα πρώτα του στάδια: την εικονική απεικόνιση (imagerie virtuelle), η οποία αποδείχτηκε ένα από τα πιο θεαματικά πεδία αναζήτησης στην παραγωγή εικόνας. Στο πέρασμα των χρόνων εργάστηκε σε διάφορους τομείς, όπως στο animation, στα ηλεκτρονικά παιχνίδια και στην σκηνογραφία, για να καταλήξει να συνεχίσει τις αναζητήσεις του πάνω στον χώρο, το σώμα και το φως εξερευνώντας τις ιδιαίτερες σχέσεις που μπορούν να αποκτήσουν οι εικόνες με τις λέξεις των βιβλίων.

Το αποτέλεσμα της πρώτης συνεργασίας των Brenifier - Després ήταν *Το βιβλίο των μεγάλων φιλοσοφικών αντιθέσεων*, το οποίο απέσπασε το Βραβείο Νεανικού Τύπου 2008, το Βραβείο Γαλλικής Τηλεόρασης 2008 και το βραβείο La Science se Livre 2009 και το οποίο έχει μεταφραστεί μέχρι σήμερα σε δεκαοκτώ γλώσσες. Στην Εισαγωγή εκείνου του πρώτου βιβλίου υποστηριζόταν (ορθώς) ότι το πνεύμα μας δομείται πάνω στις αντι-

Η «φιλοσοφία για παιδιά», ή «με παιδιά», σχετίζεται άμεσα με την δημοκρατική πρακτική και τα πολιτικά δικαιώματα που αυτά τα παιδιά θα υπερασπιστούν ή και θα διεκδικήσουν ως ενήλικοι

θέσεις και ότι βάσει αυτών μαθαίνουμε να σκεφτόμαστε, παρόλο που, συχνά, για να ξεφύγουμε από την αναπόφευκτη ένταση, τείνουμε, αυτές τις αντιθέσεις, να τις συγχωνεύουμε ή να τις προσδιορίζουμε ως συμπληρωματικές. Στο κυρίως κείμενο, τα 12, και εκεί, επιλεγμένα ζεύγη αντιθέτων σχολιάζονταν και παράλληλα απεικονίζονταν λειτουργικά, χάρη στον νέο εικαστικό τρόπο απεικόνισης του Ντεπρέ, με αποτέλεσμα οι αληθινά εμπνευσμένες ιδέες του Μπρενιφιέ να κατορθώνουν πραγματικά να μας πείσουν ότι η ανακάλυψη της ενότητας της ύπαρξης μέσα από τις αντιθέσεις της είναι δυνατόν να γίνει, τελικά, σε οποιαδήποτε ηλικία.

Στα δύο καινούργια βιβλία, τώρα, αποτέλεσμα της ίδιας επιτυχημένης συνεργασίας, τα δώδεκα, και πάλι, αντιθετικά ζεύγη επιμερίζουν, θα λέγαμε, ή εξειδικεύουν, κατά κάποιον τρόπο, το αντικείμενο του πρώτου βιβλίου, όπου το θέμα ήταν οι φιλοσοφικές αντιθέσεις εν γένει. Επί παραδείγματι, για το ζεύγος «ολότητα - πολλαπλότητα» γράφονταν στο πρώτο βιβλίο τα εξής: «Όλα όσα γνωρι-

ζουμε είναι ταυτόχρονα ένα πράγμα και πολλά. Ανάλογα με το τι θέλουμε να κάνουμε ή να πούμε, άλλοτε εστιάζουμε στην ολότητα και άλλοτε στην πολλαπλότητα. Για να ονομάσουμε κάτι ή για να το κατηγοριοποιήσου-

με, χρειάζεται να είναι ένα όλο, όπως, για παράδειγμα, ένα ρομπότ. Για να το περιγράψουμε ή για να το αντιληφθούμε, χρειάζεται να το αναλύσουμε στα μέρη του, όπως, για παράδειγμα, στα κομμάτια από τα οποία αποτελείται και τα οποία το κάνουν να λειτουργεί. Αυτό εξηγεί γιατί άλλοτε νιώθουμε ως ένα άτομο, με τη δική του μοναδική ταυτότητα κι άλλοτε ως πολλά, με τις αλλαγές στη διάθεσή μας, τις διάφορες ιδέες μας και τις αντιφάσεις μας».

Στο ανά χειράς *Το νόημα της ζωής* οι αντιθέσεις εκφέρονται πιο «επιγραμματικά» και φαίνονται εκ πρώτης όψεως να μην αλληλοσυμπληρώνονται. Ως παράδειγμα: «Κάποιοι λένε πως η ζωή έχει νόημα όταν κυνηγάμε τα όνειρά μας, όσο τρελά κι αν είναι αυτά», «Άλλοι λένε πως η ζωή έχει νόημα όταν αποδεχόμαστε την πραγματικότητα όπως ακριβώς είναι». Κάτι αντίστοιχο γίνεται και στο *Η αγάπη, ο έρωτας και η φιλία*, από όπου αντλούμε τα ακόλουθα δύο παραδείγματα: «Κάποιοι λένε πως η φιλία γεννιέται και πεθαίνει σε μια στιγμή, πως μπορούμε να είμαστε φίλοι με κάποιον σήμερα και αύριο όχι», «Άλλοι λένε πως η φιλία χιτίζεται χρόνο με τον χρόνο κι έτσι είναι γερή και άρρηκτη σαν βράχος», «Κάποιοι λένε πως είναι καλύτερα να αγαπάμε και να παθιαζόμαστε με ιδέες όπως η ελευθερία, το δίκαιο ή η αλήθεια», «Άλλοι λένε πως δε γίνεται να αγαπάς ιδέες αλλά μόνο ανθρώπους, με σάρκα, οστά και συναισθήματα».

Στο ως άνω πρώτο βιβλίο του Μπρενιφιέ διαπίστωνε κανείς ότι με λίγες καίριες φράσεις ο συγγραφέας προσέφερε στον αναγνώστη του, ανεξαρτήτως ηλικίας, το είδος εκείνο της γνώσης που οδηγεί στον αισιόδοξο δρόμο της ζωής, και λόγω του γεγονότος ότι η «φιλοσοφία για παιδιά» ή «με παιδιά» σχετίζεται άμεσα με την δημοκρατική πρακτική και τα πολιτικά δικαιώματα που αυτά τα παιδιά θα υπερασπιστούν ή και θα διεκδικήσουν ως ενήλικοι. Όσον αφορά στα δύο πρόσφατα βιβλία βλέπουμε πως η θεωρητική υποδομή που δημιουργήθηκε με το πρώτο προχωρεί τώρα στην έμπρακτη πνευματική δοκιμή της, καθώς στο τέλος αμφότερων ο αναγνώστης (ενήλικος ή παιδί) καλείται να απαντήσει στην ερώτηση: «Εσύ τι λες;» Για μια τέτοια απάντηση μπορεί να χρειάζεται η εμπειρία μίας ολόκληρης ζωής, αλλά, ως γνωστόν, την ζωή μας την χτίζουμε προσηλαστώντας να λύσουμε τις α-πορίες μας.